

ΕΡΕΙΣΜΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Τεύχος 20-21
Άνοιξη-Καλοκαίρι 2000

Ιδιοκτήτης-Εκδότης-Διευθυντής

Χρήστος Μαχαιρίδης
Πολογιώργη 27, Χανιά
Τ.Θ. 31 - Τ.Κ 73110
τηλ.: 0821-28473 fax: 92748

Συνεργάτες

Βλάσης Αγτζίδης
Στεφανία Αρετάκη-Τσέκου
Κατερίνα Γιαννίκη
Γεώργιος Ζακυνθινάκης
Αναστασία Καλιπάκη-Γεωργουλάκη
Νίκος Κυρίτσης
Χριστίνα Λιναρδάκη
Λεωνίδας Μανωλικάκης
Ρενάτα Μαστοράκη-Κουριδάκη
Γιάννης Μπιενγής
Βάσω Πετούση
Αντώνης Πετρουλάκης
Μιχάλης Πολυχρονάκης
Φώτης Ποντικάκης
Κωνσταντίνα Ριτσάτου
Ζαχαρένια Σημανδηράκη
Φαίη Τζανετουλάκου
Κική Τσιοτράκη

Υπεύθυνος οικονομικών

Βασίλης Αντωνακάκης

Καλλιτεχνική Επιμέλεια

Επιμέλεια παραγωγής

ANAMORPHOSIS

Μηθύμνης 27 Αθήνα
τηλ: 8674200 fax: 8673968

Εκτύπωση

ΑΡΤΥΠΟΣ Ε.Π.Ε.

Γραφικές Τέχνες

Τέρμα Ξηροκρήνης, Αθήνα
τηλ: 2135533 fax: 2135534

Κεντρική διάθεση

Βιβλιοπωλείο ΚΑΤΑΡΤΙ
Μαυρομιχάλη 9 10679 Αθήνα
τηλ: 3604793 fax: 3609697

Εξώφυλλο

Επεξεργασία λεπτομέρειας
από έργο του Αριστείδη Βλάσσης

14 Βάσω Πετούση

Αφιέρωμα

Δουλεία και κάστα «Η εμπειρία των Αφρικανών-
Αμερικανών στο Νότο των ΗΠΑ»

50 Αριστείδης Βλάσσης

Επιλογή έργων - ανάλυση

62 Χριστίνα Μόραλη

Επιλογή έργων - ανάλυση

74 Φρίξος Θεοδοσάκης

Επιλογή έργων - ανάλυση

84 Σταύρος Παλιεράκης

Φωτογραφία

92 Ρενάτα Μαστοράκη

Martha Graham

Η ιέρεια του σύγχρονου χορού

102 Ζαχαρένια Σημανδηράκη

Αιγυπτιοκρατία και Βακαΐ Γκιρίτ

Η πρώτη Κρητική εφημερίδα 1831

114 Κατερίνα Χριστοφιλίδου

Αρκτούρος

122 Χριστίνα Λιναρδάκη

Η όπερα του Πεκίνου

130 Τάκης Σπετσιώτης

“συναξάριον σωτηρίας μπέλλου”

154 Μαρία Πριπάκη

Το ποιητικό και το πεποιημένο
σώμα της ποίησης της Κικής Δημουλά

166

Επιθεώρηση λόγου και τέχνης

αιγυπτιοκρατία

και βακάϊ γκιρίτ

(η πρώτη κρητική εφημερίδα-1831)

ζαχαρένια σημανδηράκη

Ο ΜΟΥΣΤΑΦΑΣ ΠΑΣΣΑΣ ΚΑΙ ΟΣΜΑΝ ΝΟΥΡΕΤΗΝ ΜΠΕΗΣ

Εγκύκλιος

Προς τους Χριστιανούς των Επαρχιών Κρήτης

Στοχαζόμενοι, ότι ζητείται και θέλετε την ανακαίνησιν των Εκκλησιών σας από Ημάς, δια να κάμνετε το Προσκύνημά σας ελευθέρως κατά την Θρησκείαν σας, Ημείς κατά το πνεύμα του Μεχμεταλή Εφένδη μας (του οποίου η μόνη ελπίδα είναι εις το να εύρωσιν οι άνθρωποι της Κρήτης ησυχίαν, ανάπαισιν, και ελευθερίαν) σας ωμιλήσαμεν πολλαίς φοραίς ότι θέλομεν από καρδίας να ζήτε ελευθενθέρως και με ευχαρίστησιν. Το ίδιον σας λέγομεν και τώρα δια περισσοτέραν σας βεβαιότητα. Να ζήτε με κάθε άνεσιν, και ελευθερίαν, και να έχετε την άδειαν να ανακαινίσετε και να ανακτίσετε τας Εκκλησίας σας, όπως έχετε τον τρόπον και θέλετε, μένοντες ακαταζήτητοι, χωρίς καμμίαν υποψίαν και φόβον, δια όσα Μοναστήρια καινούργια εκάμετε προτήτερα. Έτσι πληροφορηθέντες ακολουθήσατε εις το να κάμνετε ελευθέρως το έργον σας, κατά το ζήτημά σας και κατά την όρεξίν σας. Και κατά τούτο μένομεν και Ημείς ευχαριστημένοι με την ιδιικήν σας ευχαρίστησιν.

Δια τούτο σας δίδομεν το παρόν Μας Βουγιουρτού βουλωμένον από Ημάς προς ασφάλειαν.

(16 Φεβρουαρίου 1831)

(Βακάϊ – Γκιρίτ φ.12/19-3-1831)

Μετά την μεγάλη Επανάσταση του 1821-1830, η Κρήτη παραχωρήθηκε, με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου, στον Αντιβασιλέα Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου, ως ανταμοιβή για την βοήθειά του στην καταστολή της Επανάστασης.

Πολιτικός Διοικητής της Κρήτης διορίστηκε ο Μουσταφά Ναϊλή Πασάς, που έμεινε γνωστός ως Γκιριτλής (Κρητικός), λόγω της μακρόχρονης παραμονής του στη διοίκηση του Νησιού, ενώ ο έμπιστος Οσμάν Νουρ-Ελ-Ντιν βέης ανέλαβε την στρατιωτική διοίκηση. Χορηγήθηκε γενική αμνηστία και όλοι οι Κρήτες κλήθηκαν να καταθέσουν τα όπλα και να ζήσουν ειρηνικά και με ισονομία. Χαρακτηριστική είναι η εγκύκλιος του Μουσταφά Γκιριτλή και του Οσμάν:

Προκήρυξις περί νομισμάτων

Φαινομενικά έστω λοιπόν η Αιγυπτιακή Διοίκηση παραχωρούσε ισονομία σε χριστιανούς και μουσουλμάνους. Αλλά και φρόντισε για το νόμισμα στην Κρήτη ορίζοντας την αξία του:

Αρχήτερα είχεν εκδοθή Υ. Βασιλικόν Διάταγμα φανερόνον εις ποίαν τιμήν θέλει τρέχει το νόμισμα (μονέδα) το οποίον από τον λαόν είναι εις χρήσιν, και έγεινε τοιούτος Νόμος, και εξηκολούθουν τοιουτοτρόπως όλοι. Λοιπόν δια την Επανάστασιν, και δια την μεταλλαγίν των Κριτών αμελήθηκεν αυτός ο Νόμος, και αι πραγματευταί και ο επίλοιπος λαός δια να εύρωσι κέρδος αι πωλήσεις και αγοραί των έδιδον και ελάμβανον, δίδουν και λαμβάνουν, προχωρούντες καθημερινώς εις την αύξησιν της τιμής των νομισμάτων. Η παράβασις του Νόμου τούτου δυσκόλως γνωρίζει καθείς ότι είναι μία αληθινική αιτία να ζημιώνεται το οποίον πράγμα έχει ο λαός, και να μη ενεργήται το εμπόριον. Έως την ώραν απέμεινεν εις την Αίγυπτον να απερνώσι τα νομίσματα, κατά το Διάταγμα της Υ. Πόρτας. Δια τούτο έγεινε χρεία να δημοσιευθή και εδώ την έκτην του Μαρτίου, ημέραν Σάββατον η Νομισματική Διάταξις (Ταρίφα των μονέδων) η οποία είναι η ακόλουθος.

	Γρόσσα	Παράδες
Μαχμουτιγές	εικοσιοκτώ	
Πολίτικα εικοσάρια	είκοσι	
Δωδεκάρια	δώδεκα	
Φεντουκλία	δώδεκα	
Ρουμπιές Φοντουκλής	τρία	
Πολίτικον Φλωρί	οκτώ	
Μισιριώτικον Φλωρί	επτά	
Μισιριώτικον Εννεάρι	εννέα	
Μισιριώτικον Τεσσάρι	τέσσαρα	
Τουλτιγές	δύω	και τριάντα
Δόμπια Ισπανίας	διακόσια σαράντα	
Λίραι	εβδομηνταπέντε	
Βενέτικον	τριαντατρία	και τριάντα
Μαντσαρίκον	τριαντατρία	και δέκα
Τάλληρον δίστηλον	δεκαπέντε	
Πεντάφραγκον	δεκατρία	
Τέταρτον Ταλλήρου	τρία	και τριάντα
Πέμπτον Ταλλήρου	τρία	
Δύγροσσον	δύω	
Τρίγροσσον	τρία	

Χανιά-Μικροί Άραβες στο Κουμ Κανί.

Εις το εξής να δίδονται, και να λαμβάνονται τοιουτοτρόπως. Εί μεν και ευρεθή κανείς παρήκοος, αφού βεβαιωθή από την μαρτυρίαν των κατασκόπων (τεπίλιδων), να θανατώνεται. Δια να γείνη γνωστόν εις όλους εδιαλαλήθη και από τούς Κήρυκας (τελάλιδες), ώστε οποιού ανίσως τις είπη δεν ήκουσα την απόφασιν της Διοικήσεως, και δεν το έκαμα η πρόφασίς του τελείως δεν θέλει ακουστή.

(Βακί-Γκιρίτ, φ.12/19-3-1831)

ΤΟ ΑΝΤΙΒΑΣ. ΣΥΜΒ. ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Υπ' όπιν λαβόν δηλοποίησιν του κυρίου Ι. Καποράλλ, Ιατροεπιθεωρητού του εν Κρήτη Τακτικού, κ.τ.λ., μεταφρασμένην εκ Γλώσσης Ευρωπαϊκής εις το Τουρκικόν παρά του Διοικητού του Ηρακλειωτικού τμήματος Οσμάν Βέγη Τακτικού Οκτακισχιλίαρχου.

Παρατηρήσαν κατ' αυτήν την δηλοποίησιν, ότι είχε προαναφέρει ο κ. Ι. Καποράλλ εις τον Σελήμ Βέγη Οκτακισχιλίαρχον Τακτικόν, όταν ήτο Διοικητής του τμήματος τούτου, την σημαντικήν ανάγκην του να κατασκευασθούν κλίνας των ασθενών εις το εδώ Νοσοκομείον, αλλ' επειδή άχρι τούδε έμειναν ατελείωτοι διόλου, και η προμήθειά των θέλει γενή βέβαια μία αφορμή του ν' αναλάβουν εργυγορώτερα οι ασθενείς Τακτικοί, αρκούν 80, συμφέρει αν ανακαινισθή το Νοσοκομείον και κατά τινά άλλα μέρη διεφθαρμένα.

Επιφορτίσας τον Σύμβουλον Αμβδουρραχμάν Βέγη, τον Σελήμαγαν και Καπετάν Μηνάν Επαρχιακούς Αντιπροσώπους των ομογενών των, και τον Αρχιτέκτονα της πόλεως ταύτης, να συμπαρατηρήσουν τας χρείας όλας του Νοσοκομείου του Τακτικού, και να καθυποβάλλουν μίαν υποθετικήν έκθεσιν (...)

Επιφορτίσαν αμέσως τον Αμβδουρραχμάν Βέγη τον Σύμβουλον, και Καπετάν Μηνάν, και Μουλλάν Σαλήν Επαρχιακούς Αντιπροσώπους, να επιστατήσουν εις αυτήν την οικοδομήν, και εις το τέλος να καθυποβάλλουν λεπτομερές κατάστιχον των εξόδων, το οποίον παρουσιασθέν διαλαμβάνει ως ακολούθως:

Ο Αλής αποσκοπούσε στην μονιμότητα της Αιγυπτιακής Κατοχής στην Κρήτη και έτσι, για να αποκαταστήσει την εσωτερική γαλήνη αλλά και να αποφύγει διεθνείς επεμβάσεις, έλαβε αμέσως διάφορα μέτρα και εφάρμοσε διοικητικές μεταρρυθμίσεις. Συγκροτήθηκαν «Διοικητικά Συμβούλια» από μουσουλμάνους και χριστιανούς με διάφορες νομοθετικές, διοικητικές και δικαστικές αρμοδιότητες. Τα Συμβούλια λέγονταν σουράδες και είχαν έδρα τα Χανιά και το Ηράκλειο ενώ υπήρχαν και δύο μικρότερα στα Σφακιά και στο Ρέθυμνο. Το Συμβούλιο στα Χανιά απαρτιζόταν από 16 μέλη, 11 μουσουλμάνους και 5 Χριστιανούς, ήταν αρμόδιο για όλη την Δυτική Κρήτη και, μεταξύ άλλων, δίκασε και τις Εφέσεις κατά των αποφάσεων των Συμβουλίων των Σφακιών και του Ρεθύμνου. Ο Πρόεδρος του Συμβουλίου ήταν ο σχετικά αμερόληπτος και μορφωμένος Αμπέτ Ρααφάτ. Παρά το γεγονός ότι συμμετείχαν και χριστιανοί στα παραπάνω Συμβούλια, όπως είναι κατανοητό, δεν είχαν την πλειοψηφία και επομένως οι προτάσεις και οι θέσεις τους ερχόταν σε δεύτερη μοίρα κατά την λήψη των αποφάσεων. Θα πρέπει όμως να αναφερθεί ότι επί Αιγυπτιακής Διοίκησης εφαρμόσθηκε ένα ευρύ κοινωφελές πρόγραμμα με κατασκευή λιμενικών έργων, έργων οδοποιίας, υδραγωγείων και γεφυρών, ενώ δόθηκε

	Γρόσ.	Παράδ.
Εις 100 κλίνας, και 80 τοποθετήματα (ραφάκια) του φαγητού καθενός ασθενούς, 100 σανίδες της Αγκώνας των 6 βουλλών, προς 6 1-2 γρ. η μία	650	
Εις 100 κλίνας, 100 σανίδες 5 βουλλ., προς 5 1-2 γρ. η μία	550	
Εις 100 κλίνας, 267 τσαβρόνια, προς 3 1-2 γρ. το έν	934	20
Εις 100 κλίνας, 3.400 καρφάκια, προς 60 π. τα 100	51	
Εις 100 κλίνας, 960 μακρά καρφιά, προς 3 π. το έν	72	
Εις 55 ναλία παραθυρένια, προς 25 π. το έν	33	5
Εις περιτόρνενμα των ναλίων, προς 10 π. το έν	13	10
Εις μαύρον χώμα ποσότητος ενός Πλοιαρίου	38	
Εις κόκκινον χώμα ποσότητος δύο Πλοιαρίων, εκτός 500 Κεραμιδίων, μετακομισμένων ανεξόδως από του λιμένος του Βαλλιού	36	
Εις μίαν τράπεζαν μετακομιστικήν του φαγητού των ασθενών	5	20
Εις το βερζέτα των παραθυριών, προς 6 π. το έν, 10 κρίκους (χαλκάδες), προς 6 π. ο ένας, και 16 θηλυιάς (μάσκουλα), προς 5 π. η μία	5	
Εις 8 πλάκας, προς 25 π. η μία	5	
Εις 3,991 οκ. άσβεστον, προς 1 γρ. αι 10 οκ	399	4
Εις 82 1-2 ημεροκάματα ξυλουργών, προς 4 γρ	330	
Εις 24 1-2 ημεροκάματα κτιστών, προς 4 γρ	98	
Εις 11 ημερ. Υπουργών των		

ιδιαίτερη βαρύτητα στην οργάνωση της δικαιοσύνης και της παιδείας, με την ίδρυση σχολείων για τους μουσουλμάνους και τους χριστιανούς αλλά και της κοινωνικής πρόνοιας και δημόσιας υγείας:

κτιστών, προς 2 γρ	22	
Εις άλλα τινα μικρά έξοδα	45	30
	3.288	9

(Βακάι-Γκιρίτ, φ. 92/12-4-1833)

ΕΙΔΗΣΙΣ

Προς άπαντας τους απόρους εγκατοίκους της Νήσου Κρήτης Μωαμεθανούς και Χριστιανούς.

Αρκετόν διάστημα χρόνου παρήλθεν αφού ο φιλόανθρωπος Αντιβασιλεύς πάντοτε πρόθυμος εις το να σας έχη ευτυχείς ευημερήσθη ν' ανοίξη τας πτέρυγας του και να προσφέρει εις την ιδίαν Πατρίδα σας αντιφάρμακον ικανόν της Ευλογίας δια να προφυλαχθώσι τα τέκνα σας από την θανατηφόρον ταύτην νόσον, κατά την από 16 του παρελθόντος Απριλίου Εγκύκλιον της Α. Εν. του Σερασκέρου Μουσταφά Πασσά.

Αμέσως ως κοινοποιήθη η Αντιβασιλική επιθυμία και γνώμη με εδιάταξει η Α. Εν. ο Σερασκέρης να προμηθεύσω δια το συντομώτερον το καλόν τούτο το κοινωφελές, αλλ' ο λοιμός και η χολέρροια νόσοι αίτινες κατέθλιβον την Κωνσταντινούπολιν και την Σμύρνην δια πολλόν καιρόν, μέρη εξ ών έπρεπε να το μετακομίσω, δεν μοι εσηγχώρησαν να βάλω εις άμεσον πράξιν την Διαταγήν της Α.Ε.

Μετά ταύτα είχαν ελθή μερικάς φοραίς εις εμέ τοιούτον οποίον είναι το λεγόμενον δαμαλίσμα (βατσίνα), αλλ' ίσως δια την εποχήν του χειμώνας ή δια την φυσικήν αδυναμίαν της ύλης ταύτης δεν ενήργησεν εις τους ανηλίκους παίδας τους οποίους εκένδρισα.

Τελευταίον είναι ολίγος καιρός αφού απήλυσσα ευχαρίστως δαμαλίσμα είδους εξαιρέτου, δια το οποίον σας ειδοποιώ μετά προθυμίας ότι προσκαλείσθε να φέρετε τα τέκνα σας ανά πάσαν Τετράδην της εβδομάδος εις την οικίαν μου δια να τα κενδρίζω δίχως καμμιás άλλης υποχρέωσης παρά μόνον να δέεσθε υπέρ του Υψηλοτάτου ευεργέτου σας.

Κρίνω αναγκαίον να προσθέσω προς πληροφορίαν σας το να ειδοποιήσθε ο ένας δια του άλλου ότι πρέπει να έρχεσθε την πάσαν φοράν απ' ολίγοι μετά των τέκνων σας, διότι όχι μόνον η συρροή πολλού πλήθους θέλει με κάμει να μείνω στερενιμένος μίαν ημέραν από αρκετήν ύλην, αλλά και θέλει γενή αιτίαν ν' αφανισθή πάλιν εγγήγορα το δαμαλίσμα επάνω της Νήσου ταύτης.

Εν Χανίοις, τη 22 Μαρτίου (3 Απριλίου) 1832

Ο Ιατροεπιθεωρητής του εν Κρήτη Τακτικού και Αρχιατρός της Α. Εν. του Σερασκέρου Μουσταφά Πασσά,

Ιωσήφ Καποράλλ

(Βακάι-Γκιρίτ, φ. 53/30-3-1832)

Πραγματοποιείται απογραφή του πληθυσμού (1832-33) ενώ τα προαναφερθέντα Συμβούλια «νομοθετούν, διοικούν, κρίνουν, καταδικάζουν και εκτελούν, τιμωρούν, θανατώνουν και κάμνουν τα πάντα, είναι επανορθωτικά δικαστήρια και ποινικά και οι ποινές των είναι ξύλο μέχρι θανάτου. εκ δε των ξυλιζομένων όσοι φθάνουν να επιζήσουν μένουν άχρηστοι εις την κοινωνία, από τα τραύματα», όπως γράφουν σε αναφορά τους προς τους Προξένους οι Κρήτες.

Μολαταύτα τα Συμβούλια αυτά, με τη χρήση ενός στοιχειώδους δικονομικού συστήματος, με τον έλεγχο των αποδείξεων και την εφαρμογή κάποιας νομιμότητας, αποτελούν ουσιαστικά τα ποινικά δικαστήρια της εποχής στην Κρήτη.

Υπάρχει δηλαδή μια αρκετά σημαντική διοικητική οργάνωση στο Νησί, έστω και αυτής της μορφής, που έπεται της τουρκικής κατοχής (1669-1831).

Μέλημα της Αιγυπτιακής Διοίκησης ήταν -συν τοις άλλοις- και η έκδοση εφημερίδας στο Νησί. Η Βακάι Γκιρίτ («Γεγονότα της Κρήτης») είναι η πρώτη Κρητική Εφημερίδα που εκδόθηκε στην Κρήτη και συγκεκριμένα το 1831, ήταν όργανο της Αιγυπτιακής Διοίκησης και εκδιδόταν στα Ελληνικά και Αραβικά. Σήμερα τα μόνα φύλλα που σώζονται, 12 τον αριθμό, φυλάσσονται στο Ιστορικό Αρχείο Κρήτης, στα Χανιά, ενώ υπάρχει ένα ακόμη στην Βικελαία Βιβλιοθήκη, στο Ηράκλειο.

Η εφημερίδα ήταν εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, στο σχήμα των σημερινών εφημερίδων και διευθυντής της ήταν ο Αλή Εφένδης Ζαψ, αιγύπτιος

τυπογράφος, στον οποίο εστέλλοντο όλα τα απαιτούμενα για την έκδοση της εφημερίδας. Βοηθός του ήταν ο Χουσεΐν εφένδης Καντερλής, γνώστης και αυτός της τυπογραφίας ενώ εργαζόμενοι στο τυπογραφείο των Χανίων ήταν επίσης οι: Ααρίφ Ζαρκάμι, Άλλυ Όσι, Χαμάτ Τσαχίν, Σουλεϊμάν Σάις Αλ-Ντίν και Σουλεϊμάν Αμπού Αλ-Χαϊρ.

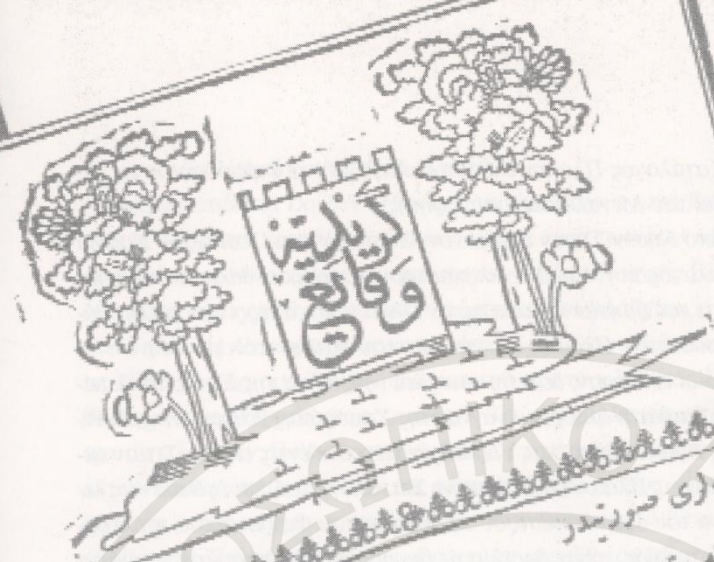
Η Βακάϊ Γκιρίτ τυπωνόταν στο Κυβερνητικό Τυπογραφείο των Χανίων. Όμως υπήρχε και δεύτερο τυπογραφείο στο Ηράκλειο. Από τα επίσημα έγγραφα και την αλληλογραφία, που αφορούν στην ίδρυση των δύο τυπογραφείων στην Κρήτη και από τα ονόματα των εργαζομένων σ' αυτά, προκύπτει ότι το τυπογραφείο των Χανίων ήταν το σπουδαιότερο -γι' αυτό και στο τυπογραφείο αυτό άλλωστε εκδιδοταν και η κυβερνητική εφημερίδα. Το άλλο τυπογραφείο του Ηρακλείου δεν είχε την ίδια αξία και ίσως η χρήση του ήταν για άλλους σκοπούς. Εκεί τυπωνόνταν εγκύκλιοι και επίσημα έγγραφα, χωρίς να σημαίνει ότι το τυπογραφείο των Χανίων δεν ετύπωνε και τα έγγραφα αυτά. Εργαζόμενοι στο λιθοτυπογραφείο του Ηρακλείου, ήταν ο Ίωσήφ Μπατράν, Άλυ Αμπού Χαμίτ και ο Χάσαν Μανσούρ.

Ο Μεχμέτ Αλής ενδιαφερόταν για την εφημερίδα και τα δύο τυπογραφεία της Κρήτης και εφρόντιζε για την αλλαγή των παλιών στοιχείων τους με άλλα νέα. Τα παλιά στοιχεία τα έστελνε στο Κάιρο, αφού αφαιρούσε την αξία τους από την αξία των νέων στοιχείων που στέλνονταν στην Κρήτη. Εφρόντιζε επίσης να στέλνει μελάνι, όπως εκείνο που

ΕΓΧΩΡΙΟΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Εν Κυδωνίας, 15 Δεκεμβρίου

Εἰς τὴν λήγῳσιν τοῦ παύσαντος μηνὸς συνέπεσε νὰ πνέουν πέντε δέκα ἡμέρας κατὰ συνέχειαν οἱ ἀνεμοὶ Λεβάντες, καὶ Ὅστρια. Ἐντεῦθεν προήλθε συσσωρευσεῖς ὑγρῶν υδάτων τῆς θαλάσσης εἰς τὰ παράλια ταύτης τῆς Νήσου. Εἰς αὐτὴν τὴν τελευταίαν περίπτωσιν κατέπνευσεν αἰφνιδίως καὶ ὁ ἀνεμὸς Τρομοντάνα με σφοδρότητα, κατὰ τὴν 2 τοῦ ἐνεστώτος, 2 ὥρας τῆς νυκτὸς τοῦ Σαββάτου. Ἡ θάλασσα υπερηφόρησα τὸ περιτόχισμα τοῦ ἐνταῦθα λιμένος κατεζορήμισε μέρος τοῦ μεσαίου. ἀπεινάξεν εἰς τὴν ἀντικρὺ ξηρὰν 7 μεγάλα, καὶ 9 μικρὰ Πλοία ἀπὸ τὰ ἐλλειμνισμένα, τὰ δὲ λοιπὰ ἐξημίωσεν οὐκ ὀλίγον διὰ τὴν συναλλήλως τῶν γενομένην σύγκρουσιν. ἔσπασε τὰς θυρίδας τῶν υποκάτωθεν καινονοστασίων τοῦ παραλίου Τοπχανέ, ὥστε, χωρὶς υπερβολὴν, εἰμποροῦσε νὰ πλεύσῃ Πλοιάριον, μάλιστα τὰς

ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ				
Τῆς 2 . Μαΐου . 1831 . ἐν Χανίοις .				
Βαρόμετρον τοῦ αἵρος Χανίων .				
Ε' 1831 . 1 . Μαΐν .				
Αὐγὴ Μεσημ.	Δελτ.	Δύσεις	6 . ὥρες	
13	16	13		
Παρασκ .	11			

Η ΥΓΕΙΟΝΟΜΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ.

Κατὰ συνέπειαν τῆς Ἀποφάσεως ἀφαισίου ἀπὸ τὴν ἐδῶθεν ἡ δεκάτην ἐννέα-την τοῦ παρόντος Μηνός, ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς ὑγείας συστάσασα ὑπαλλήλους Ἐπιτροπῆς τῆς ἐγκρίνει πρὸς τὸ παρὸν ἐπὶ τοῦδε
 Α . Εἰς τὴν χώραν τοῦ Ηρακλείου (Μεγαλοκαστροῦ) Πρόεδρος τῆς Υ . Ἐπιτροπῆς τῆς ἐγκρίνει πρὸς τὸ παρὸν ἐπὶ τοῦδε
 Α . Εἰς τὴν χώραν τοῦ Ηρακλείου (Γενικῆς) Κατὰ τῆς Μεχμέτ-ἄγας, Μελὲ οἱ κύριοι Γκεδεμῆδῶς, Ἰσαρ, Κατὰ τῆς Ἰσῆς, ὁ Δερβήσῃας Ταρχόγλου, καὶ Υγειονό-μοις ὁ κύριος Ἀντώνιος Δερβήδης .

Κατὰ τὸν τοποῦς ἀναβηκεν 8 ἕως 9 βαθμίδας, καὶ ἔφερε ξυλικήν, πέτρας ογκώδεις, καὶ ἄλλα τοιοῦτα ὀνόματα ἕως τῆς ἐντὸς τῆς πόλεως βοήσεως τοῦ Σαδρβανίου. Οἱ ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ παραλίου ξύλινοι ἐξώσταὶ τῶν καφενείων, καὶ τῶν ξενοδοχείων ἐσυντρίφθησαν, ὥστε δὲν ἐφάνησαν τὰ προῖ οὐδὲ τὰ ἰχνη τῶν θεμελίων τῶν τοιαύτῃν παλαιοῖαν, ἐνομένην με τρικυμιάν, παλαιοὶ κάτοικοι δὲν ἐνθυμοῦνται ἄλλοτε!!!

(Βακάϊ-Γκιρίτ, φ. /16-12-1833)

εξοφλούσαν την συνδρομή τους

Η συνδρομή της Βακάϊ Γκιρίτ έφθανε ετησίως στα 80 γρόσια. Συνδρομητές της εφημερίδας ήταν πολλοί από τους ανωτέρους αξιωματικούς του στρατού στην Κρήτη, και άλλοι επίσημοι της Κρήτης και Αιγύπτου. Αλλά πολλοί από αυτούς δεν εξαφλούσαν την συνδρομή τους εγκαίρως, γεγονός που ανάγκασε το Συμβούλιο των Χανίων να λάβει τα μέτρα του ως προς την πληρωμή των καθυστερημένων ποσών.

Ο Μεχμέτ Αλής παραλάμβανε 15 αντίτυπα της εφημερίδας, αλλά αργότερα, με διαταγή του, τα περιορίσε σε 3 αντίτυπα. Στην εφημερίδα ήταν συνδρομητές όλοι οι πρόξενοι και οι εκπρόσωποι κρατών στην Κρήτη. Σε ιδιαίτερο τόμο διατηρήθηκαν αριθμοί της εφημερίδας στο Συμβούλιο των Χανίων, ταυτόχρονα, ετοιμάσθηκε ολόκληρος τόμος από τις εφημερίδες, ο οποίος στάλθηκε στην Βιβλιοθήκη (Ταφαρχάνα) του Καίρου.

Η εφημερίδα περιείχε ποικίλη ύλη. Στα κύρια άρθρα της καταχωρούταν τα εσωτερικά και εξωτερικά γεγονότα που σχετιζόνταν με τον Αιγυπτιακό, την πολεμική του δραστηριότητα και τις νίκες του. Στην Βακάϊ Γκιρίτ όμως καταχωρούταν και τα εσωτερικά γεγονότα του Νησιού, οι διοικητικές και ιδρυτικές υποθέσεις της κυβερνήσεως, αλλά και γενικά η όλη δραστηριότητα των Αρχών Κατοχής, οι αλλαγές και διορθώσεις τις οποίες επέφεραν κατά τομείς, καθώς και οι δικαστικές υποθέσεις, για τις οποίες αρμόδια ήταν τα Διοικητικά Συμβούλια:

Χαρακτηριστικό παράδειγμα μια

υπόθεση ληστείας και φόνου μιας χριστιανής από τις Καλύβες, που παρατέθηκε με κάθε λεπτομέρεια στην εφημερίδα και μάλιστα σε αρκετά συνεχόμενα φύλλα. Δημοσεύθηκε η καταγγελία του συζύγου της δολοφονημένης, οι προανακριτικές πράξεις, η αυτοψία και η σύλληψη του υπόπτου, η ανάκριση και οι μαρτυρικές καταθέσεις, αλλά και η ομολογία του δράστη και βέβαια η απόφαση του Συμβουλίου. Στον δολοφόνο, χριστιανό από το Εμπρόσνερο, επιβλήθηκε ομόφωνα η ποινή του θανάτου με απαγχονισμό και η σχετική απόφαση γράφτηκε αραβικά και κρεμάστηκε στο λαιμό του κατάδικου, που κρεμάστηκε στις 5 Μαΐου 1831, στον πλάτανο, έξω από τη Μεγάλη Πύλη των Χανίων. Η απολογία της ποινής είχε βασισθεί σε έγκληση των κληρονόμων του θύματος, στον Ιερό Νόμο (σεβαστόν Αλκοράν), στην παράβαση των Νόμων του κράτους (το σύστημα του Αντιβασιλέως), αλλά και στην ιδέα της γενικής πρόληψης (διά να λάβω-αι τα μέτρα των όλοι οι κάτοικοι).

Στην προμετωπίδα της Βακαΐ Γκιρίτ αναγραφόταν -συν τοις άλλοις- και "Βαρόμετρον του αέρος Χανίων" με τις θερμοκρασίες κατά την αυγή, το μεσημέρι, το "δείλη" (sic), την δύση και την β' δύση. Συχνά όμως και στις στήλες της εφημερίδας παρετίθεντο μετεωρολογικές ειδήσεις αρκετά λεπτομερείς:

Αλλά και η κίνηση στα λιμάνια της Κρήτης καταγράφονταν λεπτομερώς και παρετίθετο ο αριθμός των πλοίων που ελλιμενίζονταν στο Νησί, με τη δήλωση τι φέρουν και τι παραλαμβάνουν :

Κατάλογος Πλοίων ελθόντων κατά Μήνα Φεβρουάριον εις λιμένα του Μεγαλόκαστρου Κρήτης.

Από Νήσον Σύραν ερχόμενον Μύστικον του Πλοίαρχου Νικόλα Μαλανδράκη δια Μεγαλόκαστρον απήντησε θαλασσοταραχήν, ώστε εφώρμησαν κύματα εις το Πλοίον, και απέρριψαν εις την θάλασσαν τον Πλοίαρχον, και ένα του ναύτην τόνομα Μηνάν, οι οποίοι εχάθησαν, δεσώθη όμως και εφέρθη εις της Σιτίας τον λιμένα. Επιβάται έμποροι Αναγνώστης Χαμαράκης Ρεθυμνιώτης, Γιάννης Δρεσουλάκης, και Υδραίος, κατενοδοθέντες εις την Σιτίαν εμβήκαν εις Πλοίον του Χουσεϊν Σπιναλογίτου, και εφθασαν εις λιμένα του Μεγαλόκαστρου τη Δευτέρα του Φεβρουαρίου, και φορτίον χαλβάς, πέντε βαρέλια με σκομβρία, τριαντασκοτώ κομμάτια μαυροτόμαρα δια λογαριασμόν των δύο πρώτων επιβατών, και δύο σεντούκια με Γραικικά βιβλία του Υδραίου δια πώλημα.

Από Παρασάμι εις Σύραν, εκείθεν εις Χανία, και από Χανία εις δύο ημέρας Βρίκιον του Πλοίαρχου Λουκά υπό σημαίαν Ρωσικοεμπορικην, φορτίον δύο χιλιάδες κοιλιά κριθάρι.

Από Κουσάτσι με τριανταέξ ημέρας εις Χανία δια τους ανέμους, απεκεί εις Ρέθυμνον, και από Ρέθυμνον εις μίαν ημέραν με προστεθέντας επιβάτας τρεις Τούρκους και Χριστιανήν Τρεχαντήρι του Πλοίαρχου γεωργίου Υδραίου, φορτίον κριθάρι, και χαλβάς, εις όνομα του Τεγεμεντοσήγου Μουλαϊμβραήμη.

Από Χανία εις δύο ημέρας Γολέττα του Πλοίαρχου Μωχαμέτ Χανιώτου, φορτίον κουκκία και ρύζι της Τοπικής Διοικήσεως.

Από Χανία εις δύο ημέρας Γολέττα του Πλοίαρχου Μουσά Σουδιανού, επιβάτης μία Χριστιανή, και φορτίον κριθάρι της Τοπικής Διοικήσεως.

Από Χανία εις δύο ημέρας Γολέττα του Πλοίαρχου Αμπαντή Σουδιανού, φορτίον κουκκία της Τοπικής Διοικήσεως.

Από Ν. Νάξον και Δήλον εις δύο ημέρας Πλοίον του Πλοίαρχου Κοσμά Κεφαλληνίου, επιβάται Αντώνης Παππαδάκης Μεγαλοκαστρινός, Κωνσταντής, Γεώργης, Μιχαήλ, άλλος Κωνσταντής, και φορτίον λακέρδα, πέντε καντάρια σίδηρος, τομάρια, βωβαλιαίς, εις όνομα του εμπόρου Νικόλα από Δήλον:

Από Ν. Μήλον εις δύο ημέρας Μύστικον του Πλοίαρχου Παυλίου Κιριπαδάκη Σφακιώτου, φορτίον τετρακόσια κοιλιά κριθάρι.

Από Ν. Καστελόριζον εις δύο ημέρας Γολέττα Ρωσικοεμπορικη, φορτίον χίλια κοιλιά κριθάρι, και κατρανοσάνιδα.

Από Ν. Σύραν εις δέκα ημέρας Γολέττα του Πλοίαρχου Γιάννη Διασάκη Ψαρριανού, επιβάται Αλέξανδρος Ποθητός, Γιάννης Παραλαμής Θερισιανός, Γεώργης Αμάργιαλης, φορτίον σανίδα, καρφοβάρελα, και καφφές Ευρώπης.

(Βακαΐ-Γκιρίτ: φ. 12/19-3-1831)

Εκ Ναυπλίου, 15 Οκτωβρίου

Γνωστοί επιβάται εκείθεν ελθόντες ενταύθα λέγουν μετά βεβαιότητας τοιαύτην καταδίκην, οποίαν έλαβεν ένας των δύο Μαυρομιχαλαίων δολοφόνων του παύσαντος Κυβερνήτου της Ελλάδος, όστις είχεν εκφύγει εκείνην την ώραν και παρεδόθη παρά της εκεί Γαλλικής Αντιπροεσβείας κατά ζήτησιν της Γερουσίας, δια να υποβληθή εις κρίσιν. Την μεσημβρίαν του προπαρελθόντος Σαββάτου, 9 του υπερμεσούντος μηνός, ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης αφού ετελείωσεν όλα τα νενομισμένα χρέη, υπό δώδεκα διαταγμένων τακτικών στρατιωτών της τοπικής Κυβερνήσεως φερόμενος, και αποφασισμένος να λάβη τον διά τυφεκισμού θάνατον έξωθεν της Πύλης εκείνου του Φρουρίου μεταξύ του πλατάνου και των κρεωπωλείων, επρωτοπυροβολήθη συγχρόνως υπό των έξ, έπειτα χωρίς αναβολήν υπό των επιλοίπων άλλων δημίων.

(Γ. Εφημερίς Ελλάδος)

Οι δια του υπ' Αρ. 258 ψηφίσματος της Γερουσίας εκλεχθέντες παμψηφί αντί του Ι.Α. Καποδίστρια είναι υπό το όνομα Τριμελής προσωρινή Διοικητική Επιτροπή.

(Βακαΐ- Γκιρίτ, φ. 37/21-10-1831)

ΕΓΧΩΡΙΟΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Εκ Χανίων, 10 Αυγούστου

Ο φιλόανθρωπος Αντιβασιλεύς του Αιγυπτιακού Κράτους εκίνησε την 16 του παρελθόντος (11 Ρεμβιούλ-Εβέλλ) από τον λιμένα της Αλεξανδρείας δια την Κρήτην, συνωδευμένος ομού με 11 Πλοία του Στόλου του, συνιστάμενα εκ 4 Φρεγατών, 2 Κορβετών, και 1 Γολέττας, έφθασεν εις τον λιμένα της Σούδας προ μεσημβρίας την 31 του ιδίου (26 Ρεμβιούλ-Εβέλλ), και την αύριον εμβήκεν εις την πόλιν των Χανίων.

Ο υπήκοος λαός συνέδραμε φιλοτιμηθείς ποίος πώς να φιλήση το κράσπεδον των ιματίων του, έχαρηκαν όλοι δια το καλόν βλέμμα, με το οποίον τους ίδεν, ευχαρίστησαν τον Θεόν δια την έλευσίν του, δια να αποδείξη δε καθένας την μεγάλην χαράν, την οποίαν έλαβεν, έκαιαν την νύκτα φωτοχυσίας εις τας οικίας και τα εργαστήριά των, την δε ημέραν τα περιστόλισαν με διαφόρων ειδών καλύμματα.

Την αυτήν ώραν, καθ'ην η Α.Υ. επάτησε το έδαφος της Κρήτης, απελύθησαν όλοι οι δι εγκλήματα φυλακωμένοι, εξόριστοι, και οι καταδικασμένοι να καθαρίζωσι τα παράλια των λιμένων, εις την Νήσον ταύτην. τούτο έγεινε μία νέα αφορμή της υποχρεώσεως του λαού εις το να εύχωνται το διπλούν υπέρ της μακροζωίας και δόξης της Α.Υ.

(Βακαΐ-Γκιρίτ, φ. 104/11-8-1833)

Αναποκρίσεις όμως για σημαντικά γεγονότα και εκτός του Νησιού, δημοσιεύονται στην Βακαΐ Γκιρίτ, που είχαν άμεσο ενδιαφέρον ως προς τα τεκταινόμενα στην ελεύθερη πια Ελλάδα:

Καταγράφεται βέβαια και η έλευση του Μεχμέτ Αλή στην Κρήτη το 1833, οι αντιδράσεις των κατοίκων του Νησιού και η υποδοχή του, οι ανακοινώσεις, οι διαταγές, οι συμβουλές του αλλά και η μεγαλοθυμία του με την απελευθέρωση καταδίκων, επί τη αφίξει του:

Παρά το ότι στη Βακαΐ Γκιρίτ δημοσιεύονταν τόσο σημαντικά γεγονότα, δεν θα μπορούσαν να λείπουν και οι πλέον απλές και καθημερινές ειδήσεις, όπως η παρακάτω:

ΕΙΔΗΣΙΣ

Ο κατά τα Χανία Πρόεδρος του Συμβουλίου
Προς τους Συμπάσιδες και Καπιτάνους των Επαρχιών Χανίων,
Ρεθύμνου, Σελήνου, Κισσάμου, Αποκορώνου, και Σφακίων.

Μία Αγελάδα κιτρινοκοκκινωπή, με κέρατα μικρά, δοξαρωτά,
και προς το πρόσωπον στραμμένα, αναστήματος μεσαίου, ευρέ-
θη έρημος από τον ανθέτην της, επιάσθη, και αμέσως εδόθη εί-
δησις εις το Συμβούλιον από εκείνον οπού την έλαχε. διότι δεν
είχε γενή Γνωστός ποίος είναι τώνοντι ο κύριός της. Ευρίσκεται
δε τώρα εις φύλαξιν.

Ειδοποιείσθε λοιπόν τούτο, δια να το κοινολογήσετε εις όλους
τους κατοίκους των χωρίων της Επαρχίας σας Μωαμεθάνους
και Χριστιανούς, και, εί μεν παρορησιάση κανέναν ότι τον έφυ-
γεν ΑΓελάδα με παρόμοια σημεία, να φανερωθή εις το Συμβού-
λιον δια να εξουσιάση το ζώνον του.

Εν Χανίοις. Τη δεκάτη έκτη. Απριλίου. αωγα.

Ο Πρόεδρος

Οσμάν Μπέης Τακτικού Οκτακιςχιλίαρχος.

(Βακαΐ-Γκιρίτ, φ. 17/2-5-1831)

Το Μοναστήρι της Αγίας Τριάδος στο
Ακρωτήρι Χανίων.

Δεν μπορεί βέβαια να ισχυριστεί κανείς πως η Αιγυπτιακή κατοχή ήταν ευχάριστη περίοδος στην Ιστορία της Κρήτης. Σαφώς ήταν καλύτερη σε ορισμένους τομείς, συγκρινόμενη με την Τουρκική. Η βαρύτατη όμως φορολογία επέφερε την γενική δυσαρέσκεια των Κρητών, με αποτέλεσμα το Κίνημα των Μουρνιδών, την συγκέντρωση δηλαδή, τον Σεπτέμβριο του 1833, στις Μουρνιές Κυδωνίας, 7.000 όπλων Κρητικών για να εκδηλώσουν την αντίθεσή τους στα φορολογικά μέτρα και τις αβάσταχτες οικονομικές πιέσεις της Αιγυπτιακής Αρχής, αλλά και τη διαμαρτυρία τους για τις αυθαιρεσίες της. Τα Αιγυπτιακά στρατεύματα επιτέθηκαν στο άοπλο πλήθος, συνελήφθησαν και απαγχονίστηκαν 41 Κρήτες που θεωρήθηκαν ως πρωταίτιοι του Κινήματος, αλλά και πολλοί άλλοι επιφανείς Χριστιανοί από όλη την Κρήτη.

Οι Μεγάλες Δυνάμεις ήταν τελείως απρόθυμες να εμπλακούν στο Κρητικό Ζήτημα, η πρόταση των Κρητών το 1838 αλλά και το 1839 να καταλάβει η Αγγλία το Νησί και να το ανακηρύξει σε Αγγλικό προτεκτοράτο δεν βρήκαν ανταπόκριση, ενώ η κρίση στο Ανατολικό Ζήτημα (1839-1841), είχε επιπτώσεις και στα πράγματα της Κρήτης. Το 1841 μεσολάβησε το Κίνημα των Χαιρέτηδων, που όμως δεν ευνοήθηκε από τις συγκυρίες, με αιματηρές μάχες στο Νησί, ενώ ο Μεχμέτ Αλής ενεπλάκη σε πόλεμο με την Τουρκία, ηττήθηκε στη Συρία, οπότε κλονίστηκε και η εξουσία του στην Κρήτη. Με την συνθήκη του Λονδίνου (3 Ιουλίου 1840), οι Μεγάλες Δυνάμεις απέσπασαν το νησί από την Αιγυπτιακή κατοχή και το επανέφεραν στην κυριαρχία του Σουλτάνου. Μια δεύτερη περίοδος σκότους και δουλείας υπό τους Τούρκους άρχισε, που έμελλε να κρατήσει ως το τέλος του 19ου αιώνα, με αιματηρότατες εξεγέρσεις και Επαναστάσεις και φωτεινή κατάληξη την κήρυξη της Αυτονομίας της Κρήτης στα τέλη του 1898.

Η Ζαχαρένια Σημανδηράκη είναι προϊσταμένη του ΓΑΚ-Ιστορικού Αρχείου Κρήτης (Χανιά). Το κείμενό της συνοδεύει σε φωτοαναστατική έκδοση το υπ' αριθμόν 17/2-5-1831 φύλλο της εφημερίδας ΒΑΚΑΙ ΓΚΙΡΙΤ (Νέα της Κρήτης), το οποίο απόκειται στο Ιστορικό Αρχείο Κρήτης (Χανιά).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βακαΐ Γκιρίτ, Επίσημη Εφημερίδα της Αιγυπτιακής Διοίκησης στην Κρήτη, Ιστορικό Αρχείο Κρήτης (Χανιά)
2. Δετοράκης Θεοχάρης: Ιστορία της Κρήτης, Ηράκλειο Κρήτης 1990
3. Παπαμανουσάκης Ευστρ.: Η Ξενοκρατία στην Κρήτη, Εκδόσεις "Κάλβος", Αθήνα 1979
4. Παπαμανουσάκης Ευστρ.: Η πρώτη θανατική εκτέλεση στα Χανιά στην Αιγυπτιοκρατία, ΧΑΝΙΑ 1981, Ετήσια Έκδοση του Δήμου Χανίων
5. Ράσεντ Ζενάπ Ισμάτ : Η Κρήτη υπό την Αιγυπτιακή εξουσίαν, 1830-1840, Ηράκλειο Κρήτης 1978
6. Τσιβίης Γιάννης : Χανιά 1252-1940, Εκδόσεις "Γνώση", Αθήνα 1993